

usos; article etimològic en DCEC/DECH) o, en un pla més expressiu i de corda més baixa, *patuléia* o *patolla*, Ruyra, O. C., 367.25.

Pando, *pàndol*, *pandola*, V. *panar* *Pandorga*, *pandorgo*, *panduriforme*, V. *pandero* *Panegal*, V. *pèlag* *Panegiric*, *panegirista*, V. *àgora* *Panejar*, indocumentat [no Lab. 1840-88] o mera err. de còpia per *manejar* (*me-*) *Panell* (batiport) indocumentat (confusió d'un ragatxo de Salvat) *Panell*, *panello*, V. *pa* *Pannellet*, V. *pa* *Panelló*, V. *penelló* *Panenteisme*, *panenteista*, V. *déu* *Paner*, V. *pa* *Panera*, V. *pa* i *panar* *Panerada*, *paneraire*, *panerat*, *panerer*, V. *pa* *Paneresca*, V. *pa* (nota 2) *Paneret*, *panereta*, *paneró*, V. *pa* *Panerola*, V. *panar* *Panès*, V. *penès* (*pena* de nau, PENYA) *Panesc*, V. *pa*

PANESCALM, *barca de ~*, 'xalupa', abans també *parascal(m)*, germà de l'it. *parascalmo*, *palischermo*, mots d'origen grec, probablement gr. **παράσκαλον*, que apareix en grec medieval en la variant fonètica *παρασκαρι(ν)ο(ν)*, derivat de *σκαλμός* 'escàlem', que també pren el significat de 'barca'. □ 1.ª doc.: fi segle XIII.

«Faem levar la àncora e --- fom al segon dia --- en Sòller, e trobam-hi una naveta --- quan viren la nostra senyera conegen que la galea era nostra, e lexaren-se caer en la *barcha de panescalm*, e vengueren sempre a Nòs; e demanam-los —Barons, quinys noves aportats de <Ciutat> de Maylorques?—e éls dixeren —Bones», Cròn. de Jaume I (fets de 1230, § 111, Ag. I, 161). Era la barca que servia per dur gent del vaixell a terra, o de terra al vaixell, o d'un vaixell a l'altre, com ja es veu pel passatge citat; i encara més clar per Muntaner: «Axí com foren allà a la mar, lo Sr. Rey de Mallorques descavalcà, e avallà madona la regina, e puix la mès en una bella *barca de panescal* de la nau, que hom li tenc empaliada, e anaren-se a la major nau» (§ 95).

Durant la navegació, la barca de panescalm era embarcada, i podia servir com a xalupa de salvament, o per abandonar la nau en alta mar, com es veu en el passatge següent del *Consolat de mar*: «Si algú o alguns mariners --- partiran de nau o de leny sens voluntat del patró --- pac per pena quascuna vegada, si és *barca de panescalm* de nau, ço és quascun d'aquells, vint sous, e si és barca altre de nau o altre vexell --- deu sous» (ed. Moliné, p. 203; passatge redactat c. 1340).

Es tractava, doncs, d'una xalupa relativament gran, però tanmateix una mera xalupa. El mot, que en català només surt en textos dels Ss. XIII, XIV i XV, apareix també, en diferents variants, en it. i en fr. antics (en aquesta llengua, però, solament en textos d'evident influència italiana), i es conserva fins avui en llengua d'oc. En aquestes llengües la forma inicial és també pertot la combinació *barca de p.*, però després, en avançar el S. XIV, es troba sol el darrer mot, amb el mateix valor, com a substantiu masculí.

Així ja en Boccaccio: «Due gran cocche di Genova»

si --- veduto il legnetto --- e messa in terra parte della lor gente con balestra e bene armata, in parte la fecero andare che del legnetto niuna persona, se saettato esser non voleva, poteva discendere; et essi, fattisi tirare a' *paliscalmi*, et aiutati del mare, s'accostarono al picciol legno di Landolfo ---», *Decameron* II, § 4.

Heus ací, ordenats cronològicament, tots els testimonis que he pogut reunir del nostre mot (quan no en cito la procedència, els trec del DAg., Jal, God., Du C. i Faraudo, *Misc. Fabra*, p. 164).

CATALÀ. A part del *Consolat* i de les cròniques citades, *barca de panescal* en la del Cerimoniós; «que aja bona bacha de *panescalm* armada de rema a doble» contracte d'una nau, a. 1396, Arx. de Perpinyà; «irem a sopar a Emposta --- que'ns trametats --- una galea --- e 3 o 4 *barques de penescam*, ab què'ns en devallèm riu avall», ordre donada per Joan I, c. 1390; *b. de penescam*, *Decameron* (ms. de 1429, p. 108); «los capitans de l'armada de Gènova trameteren una barca de *panescal* al Sr., dient que ells no volien haver combat ---», *Dietari del Cap. d'Anfós IV*, c. 1445, f.º 75.†

A Mallorca s'havia mantingut una forma amb *-r* més fidel al consonantisme etimològic: «carregaren la barcha de *perascal* de pedres del trabuc» a. 1343 (BSAL III, 261a).

OCCITÀ: *paro-escaumo*, *pareascaumo* m. «bateau, portant mâts et voiles, qui sert pour la pêche de la madrague», que no sols ens defineix el TdF sinó que el seu autor el posa en escena en la gran almadrava de *Calendau*: «paro-a-vità li *paro-escaumo*!» (cant v, 41.1, traduït «virez de bord, chasse-marée!»).

FRANCÈS: *bargue de parascalme*, a. 1246. Els altres exemples francesos puc datar sinó aproximadament dels Ss. XIV i XV: *parescalle* (un ex.), *palescarme*, *-squ* (tres exs.) i *palestarme* (lleg. *-scarme*, un ex.). Però també una forma amb *-n-*, com la catalana, en un text que deu ser de c. 1300, o d'hora en el S. XIV: *barques de panescalmes* en les *Gestes des Chiprois* (ed. Soc. d. anc. textes, p. 1008).

ITALIÀ (i baix-llatí d'Itàlia): *barca de parascalmo* 1248 (dos exs.); *b. de parascalmo* S. XIII; *b. de pariscalmo* 1264; *b. palascarmi* 1274; *b. parascalmi* 1307; *paliscalmo* Boccaccio (tercer quart S. XIV); *parescarminus* 1399; *paliscarmo* S. XV; amb é les més modernes: *paraschelmus* 1380; *palischermo*, Ariosto, *Orl.* XI, 31 i 36 (1504-32); *paraschermo* S. XVI; *palaschermo* 1589; *palischermo* 1590.

De l'examen d'aquestes variants resulta d'una banda que la més antiga, de la qual vénen per alteració totes les altres, és *parascalmo*/*panescalm*. I d'altra banda, que tant a Itàlia com a França i a Catalunya, primitivament es deia sempre *barca de parascalmo*, *b. de panescalm*, i l'ús del mot *parascalmo*, sol, es féu posteriorment, per abreviació. Això darrer mot no és en l'origen el nom de l'embarcació sinó un qualificatiu, que podria designar la matèria de què es fa aquesta, o allò per a què serveix, o el lloc on acostuma a col·locar-se, o una circumstància anàloga: cas semblant al de la *barca de cantherio* (veg. Jal), denominació d'una